

ÖZ YETERLİLİK (SELF-EFFICACY) KAVRAMI ÜZERİNE

Tülin ACAR

Öz yeterlik (self efficacy) Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'nda dikkati çeken bir kavramdır. Öyleyse nedir öz yeterlilik?

Öz Yeterlilik

Bandura'ya göre öz yeterlilik, bireyin belli bir performansı göstermesi için gerekli etkinlikleri düzenleyip başarılı bir biçimde gerçekleştirme kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısıdır (Lee, 2005:490). Daha genel bir anlatımla ifade etmek gerekirse, öz yeterlilik bireyin yapabildikleri hakkında sahip olduğu inançlardır. Öz yeterlilik genellikle, özel bir alan için kullanılır ki bu alan bireyin yapabildiği diğer alanlara ilişkin inançlarından biraz farklıdır. Örneğin bir 1.sınıf öğrencisi daha basit düzeydeki dört işleme ilişkin matematik problemlerini çözmeye karşın yüksek bir öz yeterliliği varken karmaşık problemleri çözmeye karşı öz yeterliliği düşük olabilir.

Çeşitli kaynaklara göre öz yeterlilik kavramı nedir ne değildir olarak incelendiğinde öz yeterlilik kavramı ile ilgili şunlar söylenebilir:

1- Öz yeterlilik, algılanan, gözlenen bir beceri değildir. Bazı şartlar altında bireyin becerileri ile “ne yapabilirim” sorusuna verdiği cevap ile ilgili duyduğu içsel inançtır (Snyder&Lopez,2002: 278). Öz yeterlilik bir tür beceri algısı da değildir (Donald, 2003: 219).

2- Öz yeterlilik, kapasite, özel performans hakkındaki inançlarla ilgili değildir. Ancak durumlarla mücadele etmede ve bunu değiştirmede, yeteneklerini ve becerilerini koordine etmek için bireyin yapabilecekleri hakkındaki inancıdır(Snyder&Lopez,2002: 278).

3- Öz yeterlilik, bir tür yetenek değildir (Donald, 2003: 219). Yetenekler, insanların dünya hakkında ne bildiği, dünyada neyi nasıl yapacaklarını bildikleri şeylerdir. Yetenek, bilişsel yapıların aralığını ve kalitesini yani bireysel kapasiteyi içine alır. Öz yeterlilik inancı, inançlardır ve belli alanlarda, durumlardaki bireyin yeteneklerini deneyerek yapabilecekleridir. Donald'a göre öz yeterliliği ifade etmede kullanılan anahtar kelime “ bu işi başarabilir miyim” sorusu ile başlayan cümlelerdir (Donald, 2003: 219). Öyle ki öz-yeterliliği güçlü olan bireyler zor bir görevle karşı karşıya kaldıklarında bu durumdan kaçmak yerine

üstesinden gelinmesi gereken bir iş olarak yaklaşmaktadırlar (Hazır Bıkmaz, 2004). Öz yeterliliği düşük olan öğrenciler ise öğrenme durumundan, görevden kendilerini alı koyarlar (Schunk, 2000:109).

4- Öz yeterlik inancı, davranış hakkında basit bir kestirim aracı değildir ve öz yeterlilik inançları, nedensel özellikler değildir. Nedensel özellikler, olaylarla açıklanır. Oysa öz yeterlilik inancında vurgulanan bireyin ne yapabileceğinin kapasitesidir (Snyder&Lopez,2002: 278).

5- Öz yeterlilik inancı, bir hedefe ulaşmak için yapılan davranışın amacı da değildir. Çünkü bir amaç, büyük olasılıkla yapılabilecek hedefler için söylenir (Snyder&Lopez,2002: 278).

6- Öz yeterlilik, öz saygı kavramı ile aynı şey değildir. Öz saygı kavramı, kendi kendimiz hakkındaki inanç ve nasıl hissettiklerimizle ilgilidir (Snyder&Lopez,2002:278).

7- Öz yeterlilik, bir motivasyon (isteklendirme) değildir (Snyder&Lopez,2002:278). Ancak motivasyonu artırıcı bir etkidir.

8- Öz yeterlilik inancı, beklenen sonuçlarla ilgili değildir. Bir davranışın sonucuna ilişkin inanç, daha çok özel bir durumda, özel bir sonuca yol açan özel bir davranıştır(Snyder&Lopez,2002: 278).

9- Bir öz yeterlilik inancı, sonucun ortaya çıktığı davranışın icra edilmesidir (Snyder&Lopez,2002:278).

10- Öz yeterlilik, kişisel bir özellik değildir yani genetik bir özellik değildir (Snyder&Lopez,2002:278).

11- Öz yeterlilik, öz kavramı (self-consept) ile aynı kavram değildir. Öz kavramı ise bir bireyin kendisine ait yetenekleri ve kişiliği ile ilgili olarak özelliklerine karşı algısını (olumlu ya da olumsuz) ifade eder ve öz kavramı, öz yeterliliği ve öz saygıyı da içine alan bir kavramdır(Lee,2005:490).

12- Öz yeterlilik, bireyin kendine duyduğu “güvendir”. Öz kavramı ise bireyin kendine ait duygularını içerir. Öz kavramı ve öz yeterlilik kavramları arasındaki belirgin bir fark daha çok bireyin kendi kendine soracağı soruların niteliğinden kaynaklıdır. Öz yeterlilik, daha çok –e bilmek (can) fiili ile başlayan yargıları ifade eder. Örneğin, çok iyi araba kullanabilir miyim? Bu problemi çözebilir miyim? Gibi. Oysa öz kavramı “olmak” (being) ve “hissetmek” (feel) fiili ile başlayan yargıları ifade eder. Örneğin, Kimim ben? Kendimi seviyor muyum?, Bir yazar olarak ben kendim hakkında ne hissediyorum? gibi. Öz kavramı, öz saygı (self-esteem) olarak da kabul edilir ancak öz yeterlilik daha çok “güven” kavramı ile ilişkilidir (Schunk&Frank, 2002). Öz yeterlilik kavramı bir bireyin bir işi, görevi (task) başarmak için yeteneğine olan güveni hakkındaki bir yargısı olarak da açıklanabilir (Dembo, 2004:152).

Öz kavramı

Öz kavramı, bireyin kendine ait algılarının toplamını ifade eder. Öz kavramı çok boyutludur ve öz güven, öz saygı kavramlarını da kapsar. Bireyin öz kavramı a) Çevrenin yorumlamaları, deneyimleri aracılığıyla biçimlenir b) önemli bulunan diğer insanların teşvikleri ya da değerlendirmelerinden oldukça etkilenir (Schunk,2000:344).

Öz yeterlilik Nasıl Oluşur ve Kaynakları Nelerdir?

Öz yeterlilik, zamanla, deneyimler aracılığıyla gelişen bir inançtır. Bireylerin ne yapabilecekleri konusunda öz yeterliliklerini doğrudan deneyim, diğer insanları gözlemlenmeleri ya da başkalarının yorumlarını dinleme yoluyla geliştirebilirler (Lee, 2005: 490). Bireyin öz kavramı, zamanla değişebilen bir kavramdır ve bireyin yetenekli olduğu alanlara özgüdür. Örneğin matematik alanında bir bireyin öz kavramı yüksek olabilirken fen alanında öz kavramı düşük olabilir(Lee,2005:490). Öz yeterliliğin gelişimi, Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramının özellikleriyle ilgilidir. Bu kurama göre, öz yeterlik inancı, kendini yansıtma ve kendini gözlemlenmede, ilişkilerin neden sonuçlarını anlamada kullanılan sembolik dil yoluyla etkilenir. Ek olarak bu bilişsel özellikler, bir bireyin öz yeterlik gelişimini çevreden aldığı sosyal tepkiler doğrudan etkiler (Lee, 2005:490). Bandura, öz yeterlik inançlarının dört temel kaynağı olduğunu belirtmektedir. Bunlar *tam ve doğru deneyimler, sosyal modeller* tarafından sağlanan *dolaylı yaşantılar, sözel ikna* ve bireyin *fiziksel ve duygusal durumudur* (Snyder&Lopez,2002:279). Birbiri ile etkileşim halinde olan başlıca bu dört bilgi kaynağını kısaca açıklamak gerekirse (Yılmaz, Köseoğlu, 2004:261) :

1. Performans Başarıları (Yapılan işler ve Erişilen Hedefler): Bireyin giriştiği işlerde gösterdiği başarı onun daha sonra benzer işlerde başarılı olacağını göstergesidir. Dolayısıyla yaşanan başarı ödül etkisi yapmakta ve bireyi gelecekte de benzer davranışlara güdülemektedir.

2. Dolaylı Yaşantılar (Başkalarının deneyimleri): Pek çok beklenti diğer kişilerin deneyimlerinden kaynaklanır. Başka kişilerin başarılarını gözlemek, kişinin başarılı olabileceği beklentisine girmesini sağlayabilir.

3. Sözel ikna: Bir davranışın başarıyla yapılabileceğine ilişkin teşvik ve öğütlerle bireyin cesaretlendirilmesi, öz-yeterlik beklentilerinin değişmesine neden olabilir.

4. Duygusal Durum: Bireyin davranışa girişeceği sırada bedensel ve duygusal olarak iyi durumda olması girişimde bulunma olasılığını artırır.

Bu kaynaklardan en etkili olanı bireyin bizzat yaşadığı deneyimlerdir. Öyle ki gözleme yoluyla edinilen deneyimlerden daha fazla etkilidir. Öz yeterlik inançları insanların kendileri için belirledikleri amaçları, bu amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba harcayacaklarını, amaçlarına ulaşmak için karşılaştıkları güçlüklerle ne kadar süre yüz yüze kalabileceklerini ve başarısızlık karşısındaki tepkilerini etkilemektedir (Hazır Bıkmaz, 2004).

Öz yeterlilik Tipleri

Araştırmalara göre, öz yeterliliğin iki tipi vardır(Donald, 2003: 221).

Birincisi, belli bir alandaki davranışı ortaya koymak için algılanan yapabilme becerisidir. Kirsch buna “akademik öz yeterlilik” (task self-efficacy) adını vermiştir. Kirsch’in akademik öz yeterlilik kavramı, Bandura’nın sosyal öğrenme kuramında belirttiği öz yeterlilik kavramı ile hemen hemen aynıdır.

Bir diğeri ise potansiyel zorluklarla mücadele etmek için gösterilen performansdır ki bu kavrama Kirsch “mücadeleci öz yeterlilik” (coping self-efficacy) adını vermiştir.

Öz Kavramını Ölçmek

Öz kavramı, genellikle öz değerlendirme ölçme araçları ile ölçülebilir. Ölçme araçları daha çok dereceli ölçeklerdir. Bu tür ölçeklerde, bireye birçok durum ifadesi verilir ve bireylerden bu durum ifadeleri için kendilerini ifade edecek fikirlerini olumludan olumsuz doğru derecelendirilmiş bir ölçekte cevaplamaları istenir. Diğer bir değerlendirme ölçeği ise kontrol listeleri olabilmektedir. Öz kavramı için Q sort tekniği ile de birey hakkında bilgi toplanabilir. Q sort tekniğinde bireyin öz kavramını ortaya çıkaracak açık uçlu sorular sorulur

ve bu sorulara verilen cevaplar uzmanlarca çok dikkatli analiz edilir. Bu teknikte cevapları değerlendirmek diğer tekniklere göre biraz daha zordur çünkü cevapları yorumlayabilecek alan uzmanlarına ihtiyaç vardır. Öz kavramını ölçmek için kullanılan bir diğer yol ise eksik cümleleri tamamlama ölçekleridir. Bu ölçeklerde öz kavramını açığa çıkartmaya dönük ifadeler eksik bırakılır ve bireylerden bu eksik ifadeleri tamamlamaları istenir. Örneğin,.....zaman kendimi çok mutlu hissedirim.

Bireylerin öz kavramlarını yükseltmek için (Lee, 2005:491),

- Bireylere en iyi yapabildiklerini gösterin ve yapabileceklerini sunma fırsatı ve cesareti verin,
- Olumlu pekiştireçler verin. Bireylere “bunu yapabilirsin” mesajı verildiğinde öz yeterliliği artacaktır (Schunk,1996).
- Olumlu modeller kullanın, bireylere örnek olabilecek örnekleri vurgulayın,
- Olumsuz sosyal karşılaştırmalardan özellikle kaçının der. Bu dört öge elbette okulda, sınıfta öğretmenlerin öğrencilerine karşı kullanabilecekleri de bir tekniktir.

Eğitim ile ilgili araştırmalar göstermiş ki yeterlilik inancı, öğrencinin motivasyonunu kestirmede çok önemli bir ölçüt olmaktadır (Dembo, 2004:68). Dembo’ya göre öz yeterlilik düzeyi bir termometre gibidir ve bireylerin çalışmalarını, öğrenmelerini etkiler ve değiştirir. Ancak Zimmerman, öz yeterliliğin başarıyı etkilemede tek etken olmadığını, yüksek düzeyde öz yeterlilik, bilgi ve becerinin yokluğunda, tam bir performans üretmez, beklenen sonuçlara etki eder. Çünkü öğrencilerin aktivitelerinde pozitif sonuçlara yol açtığını vurgular (Schunk&Zimmennan, 1998:141).

Öz yeterlilik kavramı, öğrenmek için motivasyonu artırmada güçlü bir faktördür (Kauchak&Eggen:1998:162). Bu demektir ki bireyin başaracağına ilişkin inancı, onun öz yeterliliğini güçlendirirken motivasyonunu da yükseltmektedir. Ayrıca öz yeterlilik, sadece başarı üzerinde etkili değildir. Bireylerde bulunan yetenek, bilgi, beceri, beklenen sonuçlar ya da diğer sonuçlar üzerinde de önemlidir. Öyle ki gerekli bilgi, beceri ya da yetenek kısıtlı olduğu zaman yüksek öz yeterlilik, yetkin performansı ortaya çıkarmayacaktır (Schunk, 1996).

Öz yeterlik inançları ile ilgili olarak eğitim alanında yapılan çalışmaların üç kategoride ele alındığı görülmektedir. Bunlar; öz yeterlik inançlarının akademik başarı ve performans üzerindeki etkileri ile ilgili araştırmalar, öz yeterlik inançlarının uzmanlık alanının seçimi ve meslek tercihlerine etkilerini konu alan araştırmalar ve öğretmenlerin öz yeterlik inançları ile öğretimde gerçekleştirdikleri uygulamalar ve farklı öğrenci ürünleri arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmalardır (Hazır Bıkmaz, 2004). Ülkemizde de son yıllarda öz yeterlilik kavramı ile

ilgili yapılan araştırmalardan aşağıda kısaca bahsedilmiştir. Yapılan araştırmalar 2003-2005 yılları arasından seçilmiş ve bulunan araştırmaların erişilebilenlerinden kısaca bahsedilmiş, erişilemeyen çalışmalarında sadece kün yeleri verilmiştir.

Çalışmanın Adı: İlköğretim Öğretmenlerinin Bilgisayara Yönelik Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Bir alışma

Kaynak: Eğitim Araştırmaları, 2005,(19):89–101

Yazar Adı: SEFEROĞLU, Sadi

Bu çalışmada, bilgisayar öz yeterlilik algısının branş, mesleki kıdem, bilgisayar kullanımı ve kullanılan programlar gibi değişkenlere göre farklılık gösterip gösterilmediği incelenmiştir. Çalışmada Aşkar ve Umay'ın (2001) geliştirmiş olduğu “Bilgisayar Öz Yeterlilik Algısı” ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada, öğretmenlerin öz yeterlilik algılarının orta düzeyde olduğu, öz yeterlilik algısı düşük olan öğretmenlerin ise bilgisayar kullanmayı çoğunlukla okulda sunulan kurs aracılığıyla öğrenirken öz yeterlilik algısı yüksek olan öğretmenlerin bilgisayar kullanmasını deneme yanılma yoluyla öğrendikleri ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın Adı: Bilgisayar Öz yeterliliği ile Bilişsel Öğrenme Stratejileri Arasındaki İlişkiler

Kaynak: Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2005 (19):179-193

Yazar Adı: GÜR CAN, Ayşen

Çalışmada Bilgisayar Öz yeterliliği ve Bilişsel Öğrenme Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Bilgisayar Öz yeterliliği ölçeği 4'lü likert tipinde 27 maddeden oluşmaktadır. Bilişsel öğrenme Stratejileri ölçeği ise 4'lü likert tipinde ve 36 maddeden oluşmaktadır. Çalışma sonunda Bilgisayar öz yeterliliği ile bilişsel öğrenme stratejileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bilgisayar öz yeterliliğinin bilişsel öğrenme strateji alt boyutları bakımından uygulama ve bellek stratejileri arasında anlamlı bir ilişki varken, analiz, özetleme, tekrar ve anlatma stratejileri ile bir ilişki bulunamamıştır.

Çalışmanın Adı: Öğretmenlerin Bilgi Okuryazarlığı Öz-Yeterlik İnancı Üzerine Bir alışma

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004,(27):11-20

Yazar Adı: AKKOYUNLU, Buket; KURBANOĞLU, Serap

Öğretmenlerin, bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmaları ve bu becerilerini etkin ve etkili

bir şekilde kullanabilmeleri için bu alanda kendilerine güvenmeleri, bir başka deyişle, güçlü öz-yeterlik inancı geliştirmeleri gerekmektedir. Bu çalışmada öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inançlarının düzeyi, bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancının yaş, branş, öğretmenin çalıştığı kademe ve mezun olduğu okula göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Çalışma için, araştırmacı tarafından geliştirilen 7'li likert tipi 40 maddelik bir "Bilgi Okuryazarlık Öz yeterlilik Ölçeği" geliştirilmiştir.(Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,71) Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inançlarının araştırıldığı bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ise

- Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin,
- bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı ortalamalarının düşük olduğu;
- bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı ortalamaları alt kategorilere göre incelendiğinde, ortalamaların bilgi ihtiyacını tanımlama ve bilgiyi değerlendirme gibi bazı basamaklarda diğerlerine göre daha yüksek olduğu;
- bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı ortalamaları yaşlara göre incelendiğinde, yaş artarken bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı ortalamalarının düştüğü;
- mezun oldukları okullara göre bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inançları ortalamaları incelendiğinde en yüksek ortalamanın sırasıyla fen/edebiyat fakültesi mezunları ile eğitim fakültesi mezunlarına ait olduğu;
- bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı ortalamaları branşlara göre incelendiğinde, hem ilköğretim hem de ortaöğretim kademesinde en yüksek ortalamanın bilgisayar öğretmenlerine ait olduğu;
- çalıştıkları kademeye göre öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik inancı ortalamaları incelendiğinde ortalamalar arasındaki farkın ortaöğretim kademesindeki öğretmenler lehine anlamlı olduğu görülmüştür.

Çalışmanın Adı: E-Öğrenmenin ve Bilişsel Stilin Başarı ve İnternet Öz Yeterlik Algısı Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004,(27):116-125

Yazar Adı: GÜNGÖR, Cengiz; AŞKAR, Petek

Bu çalışmada e-öğrenmenin ve bilişsel stilin öğrenci başarı ve İnternet öz yeterlik algısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Deney grubu e-öğrenme, kontrol grupları (kontrol 1, kontrol 2) yüz yüze öğretim yöntemlerine göre MS Excel® eğitimi almışlardır. Araştırma sonunda e-öğrenme ve yüz yüze öğretim yöntemleri arasında başarı yönünden anlamlı bir farklılık

bulunmazken, bilişsel stile göre (alandan bağımsız – alan bağımlı) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Alandan bağımsız bilişsel stile sahip öğrencilerin daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Ayrıca MS Excel® ön bilgisi olmayan öğrenciler anlatıma dayalı eğitimde daha başarılı olurken, MS Excel® ön bilgisi olan öğrenciler uygulamaya dayalı eğitimde daha başarılı olmuştur. E-öğrenme ve yüz yüze öğretim yöntemlerine göre öğrencilerin İnternet öz yeterlik algılarında anlamlı farklılık vardır. E-öğrenmeye dayalı eğitim alınması öğrencilerin İnternet öz yeterlik algılarını olumlu yönde etkilemektedir. Bilişsel stile göre öğrencilerin İnternet öz yeterlik algılarında anlamlı bir farklılıkta bulunmamıştır.

Çalışmanın Adı: Yabancı Dilde Hazırlanan Bir Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2004,(27):260-267

Yazar Adı: YILMAZ, Miraç; KÖSEOĞLU, Pınar; GERÇEK, Cem; SORAN, Haluk

Bu çalışmanın amacı, Schmitz ve Schwarzer tarafından 2000 yılında Almanya’da geliştirilen “Öğretmen Öz-yeterlik Ölçeği”nin Türkiye koşullarında geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmaktır. Almanca olan orijinal ölçeğin farklı zamanlardaki güvenirlik alfa değerleri .81 ve .76’ dır. Ölçeğin Türkçe’ye çevirisi, Almanca eğitim görmüş uzmanlarca yapılmıştır. Daha sonra Türkçe’ye uygunluk, içerik ve ölçme değerlendirme açılarından da uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Alınan görüşler doğrultusunda düzenlemelerin yapıldığı ölçek, geçerlik ve güvenirliğinin saptanması amacıyla farklı alanlardan 87 öğretmene uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda, uyarlanan Türkçe ölçeğin iki boyutlu olduğu, orijinal ölçekte 10 olan madde sayısının, Türkçe ölçekte 8 olduğu ortaya çıkmıştır. Uyarlanan ölçeğin güvenirliği Cronbach alfa ile hesaplanmış, bütünü için alfa değeri .79 olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın Adı: İlköğretim Öğrencileri İçin Matematik ve Bilgisayar Öz-Yeterlik Algısı Ölçekleri

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2003,(25):109-118

Yazar Adı: Işıksal, Mine; AŞKAR, Petek

Bu çalışmada, ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin matematiğe ve bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algılarını ölçen matematiğe ilişkin öz-yeterlik algısı ölçeği ve bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algısı ölçeği geliştirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan faktör analizi sonunda 15 sorudan oluşan matematiğe ilişkin öz-yeterlik algısı ölçeğini oluşturan maddeler 3 faktörde toplanmış, bu faktörlerin sırasıyla günlük yaşamda matematik kullanımı, koordinat sistemi ve doğru

grafikleri, denklemler ve simetri ile ilgili oldukları belirlenmiştir. Doğru grafikleri ve koordinat sistemi konularının günlük yaşamda matematik kullanımı ile aynı boyutta toplanması düşündürücüdür. Öğrencilerin söz konusu iki konuyu günlük yaşamla ilişkilendirdiği sonucuna varılmıştır. Diğer geliştirilen ölçek ise 10 sorudan oluşan bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algısı ölçeğidir. Ölçeği oluşturan maddeler iki faktörde toplanmış, bu faktörlerin sırasıyla bilgisayar ile ilgili genel bilgiler ve özel bilgisayar becerileri ile ilgili oldukları belirtilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğiyle ilgili olarak hesaplanan Cronbach katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Hazırlanan bu ölçeklerin, ilköğretim düzeyindeki matematik ve bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algısı düşük olan öğrencilerin belirlenmesinde ve bu öğrencilere kendilerine yönelik algılarını güçlendiren özel etkinlikler ve çalışma yaprakları hazırlanmasında önemli katkı sağlayacakları düşünülmektedir.

Çalışmanın Adı: Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgisayar Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Bir Çalışma

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2003,(24):1-10

Yazar Adı: AKKOYUNLU, Buket; KURBANOĞLU, Serap

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları incelenmiş; söz konusu iki algı arasındaki ilişki ve bunların yıllar içinde değişim gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırmada iki ayrı ölçme aracı ile veriler toplanmıştır. Bilgi Okur Yazarlığı Öz yeterlilik Algısı ölçeği, 5'li likert tipi 85 maddeli bir ölçek olup araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. (ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,78) Bir diğer ölçek "Bilgisayar Öz yeterlilik Algısı Ölçeği" dir ki bu ölçek de Aşkar ve Umay tarafından geliştirilen (2001) 18 maddelik ve 5'li likert tipindedir. (Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,70). Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algısı ile bilgisayar öz-yeterlik algısı arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bilgisayar okuryazarlığının bilgi okuryazarlığı için ön koşul olduğu bilinmektedir. Bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algısının da diğerinden bağımsız gelişmediği görülmektedir. Nitekim, elde edilen sonuçlara göre bilgisayar öz-yeterlik algısı ile bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algısının birlikte arttığı görülmektedir. Bilgi becerileri çoğu alanda teknoloji kullanımını gerektirdiği için teknoloji öz-yeterlik algısı gelişmiş öğrencinin bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algısının bundan olumlu yönde etkilenmesi beklenen bir sonuçtur. Çalışma kapsamına alınan üç bölüm arasında öğrencilerin gerek bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algıları gerekse bilgisayar öz-yeterlik algıları düzeyinde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü açısından bir fark

görülmüştür. Söz konusu fark, adı geçen Bölümün öğrencilerinin ilgili alanlarda diğer iki bölümün öğrencilerine göre daha fazla bilgi ve deneyime sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu bulgu, deneyimin öz-yeterlik algısı üzerinde olumlu etkisi olduğu yönündeki literatürü desteklemektedir. Çalışma kapsamına alınan her üç bölümde, öğrencilerin hem bilgi okuryazarlığı hem de bilgisayar öz-yeterlik algı düzeyleri, büyük sınıflarda bir fark görülmüştür. Sınıflar arasındaki bu fark yine bilgi ve deneyim düzeylerinin artışı ile açıklanabilir. Öğrencilerin birinci sınıftaki bilgi ve beceri düzeyleri son sınıftakinden elbette farklıdır. Bu durum öğrencilerin öz-yeterlik algı düzeyini sınıflar büyüdükçe olumlu yönde etkilemektedir.

İçeriklerine erişilemeyen çalışmalar ise:

Çalışmanın Adı: Öğretmen Adaylarına Uygulanan Bilgi Okuryazarlığı Programının Etkililiği ve Bilgi Okuryazarlığı Becerileri ile Bilgisayar Öz-Yeterlik Algısı Arasındaki İlişki

Kaynak: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2002,(22):98-105

Yazar Adı: KURBANOĞLU, Serap; AKKOYUNLU, Buket

Çalışmanın Adı: Öz-Yeterlik İnancı ve Bilgi Profesyonelleri İçin Önemi

Kaynak: Bilgi Dünyası, 2004,5(2):137-152

Yazar Adı: KURBANOĞLU, S.Serap

Çalışmanın Adı: The Impact of Downsizing Practices on Self-Efficacy

Kaynak: Boğaziçi Journal: Review of Social, Economic and Administrative Studies, 2003,17(2):43-57

Yazar Adı: TURGUT, Tülay; İSLAMOĞLU, Güler

KAYNAKÇA

Akkoyunlu B. ve S. Kurbanoglu (2004). *Öğretmenlerin Bilgi Okuryazarlığı Öz-Yeterlik İnancı Üzerine Bir Çalışma*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, (27):11-20

Akkoyunlu, B ve S. Kurbanoglu (2003). *Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı ve Bilgisayar Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Bir Çalışma*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, (24):1-10

Dembo M..H. (2004). *Motivation and Learning Strategies for College Success: A Self Management Approach*, Lawrence Erlbaum Associates

Donald M.G. (2003). *Handbook of Self and Identity*, Guilford Press

Gürcan, A. (2005). *Bilgisayar Öz yeterliliği ile Bilişsel Öğrenme Stratejileri Arasındaki İlişkiler*, Eğitim Araştırmaları Dergisi, (19):179-193

Güngör, C ve P. Aşkar (2004) *E-Öğrenmenin ve Bilişsel Stilin Başarı ve İnternet Öz Yeterlik Algısı Üzerindeki Etkisi* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi,(27):116-125

Hazır Bıkmaz, Fatma (2004). *"Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz Yeterlilik İnancı" Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*, Milli Eğitim Dergisi Sayı 161 [Çevrimiçi, 5.11.05] <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/161/bikmaz.htm>

Işıksal, M ve P.Aşkar (2003). *İlköğretim Öğrencileri İçin Matematik ve Bilgisayar Öz-Yeterlik Algısı Ölçekleri*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, (25):109-118

Lee W.S. (2005). *Encyclopedia of School Psychology*, Sage Publication

Kauchak D.P & P.D. Egen (1998). *Learning and Teaching*. Third Edition, Allyn and Bacon

Schunk, D. H. (2000). *Learning Theories*, Prentice hall, Third edition

Schunk, D.H., Zimmerman B.(1998). *Self-Regulated Learning: From Teaching to Self-Reflective Practice*, Guilford Press

Schunk, D. H. (1996). *Self-Efficacy for Learning and Performance*, Paper presented at the Annual Conference of the American educational Research Association (Newyork, NY), April 8-12,

Seferoğlu, S. (2005) *İlköğretim Öğretmenlerinin Bilgisayara Yönelik Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Bir Çalışma, Eğitim Araştırmaları*, (19):89–101

Snyder C R & Lopez S. (2002). *Handbook of Positive Psychology*, Oxford University Press US

Yılmaz, M ve P.Köseoğlu (2004). *Yabancı Dilde Hazırlanan Bir Öğretmen Öz-Yeterlik Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi,(27):260-267